

Нарід чи чернь? (скорочено)

Улас Самчук

(Стаття надрукована у Києві 9 листопада 1941 року в газеті "Українське слово")

"На кожному кроці наших трагічних буднів у першу чергу бачимо чорним по білому писане: Хто ми? Нарід чи чернь? Нація чи маса? Організована, свідомо, вигранена збірна одиниця чи юрба без'язикових і безликих постатей?"

Що ж таке народ? Чому Улас Самчук не відповідає одразу на поставлені питання? Тому що вважає: не всяка людська маса заслуговує називатися народом. "Бачимо явища, бачимо обличчя, чуємо мову, оцінюємо вчинки і, з потрясаючим душу жалем, стверджуємо, що величезна маса живих людиноподібних істот 1941 року по народженні Христа не розуміє і не усвідомлює в собі двох дуже важливих і основних елементів: людську гідність і національну свідомість". Що ж таке національна свідомість? Чи не можна обійтися без неї? Адже це "не мішок картоплі чи порвані чоботи", за словами автора статті. Існують же людські громади, які живуть споконвіку первісним життям, існує ж, наприклад, суспільність, що складається з рабської раси. "Наша душа приготовлена для сприйняття лише таких суспільних форм, у яких може вільно діяти і розвиватися наша людська гідність. Почувати себе людиною, почувати

себе тим, як ще колись казали, першим творінням Найбільшого Творця, почувати себе свідомим у всіх своїх вчинках — ось основна заповідь людини—європейця. Зламати цю заповідь — значить зламати самих себе, це значить втратити основний стрижень буття, це значить перекреслити своє моральне обличчя". Здавалося б, більшовики так багато говорили про свідомість. Але йшлося про свідомість класову, а це далеко не те саме: "Основою життя є не клас, а людина... Неважно, до якого класу належить порядна творча людина. Важно, щоб вона такою була. Бо коли привілейований той чи інший клас складається з юрби бандитів чи людського шумовиння, то будь він тричі пролетарський чи буржуазний — він сам по собі не має найменшої вартості. Не в пролетаріаті і не в буржуазії справа. А в людині. І тільки в людині".

Питання про національну свідомість видається для багатьох справою туманною. Це й не дивно: "Не торкати національної свідомості.., бути національною протоплазмою — ось ідеал національного несвідомого осібняка". Народ наш пережив процес денаціоналізації. "І найбільшим нещастям українського народу було те, що ціла його історія — перманентне намагання когось зробити з нас не те, чим призначила нас природа. Втручалися до нашої рідної мови. Втручалися до нашого побуту. Втручалися до нашого господарства. Всяка влада, яка тільки не була на нашій землі,— російська чи польська, нічим іншим не займалася, а лиш доводила нам, що ми — не ми, щось інше. Це було постійне ламання нас, нищення нас". Диктували все, навіть, як нам вимовляти

букви, як ставитися до того, що нам вороже. І в результаті — "величезна частина нашого, особливо міського, населення з національного погляду являє собою не що інше, як юрбу, що не належить ні до якого народу, що не має нічого святого, що не говорить ні одною мовою. Це не є нарід. Це — чернь, це — безлика, без'язика юрба". Відчувати це принизливо для національної гордості, це принижує націю, особливо в очах чужинців. "Тому — не все одно, хто як говорить, яким богам молиться, які книжки читає. Не все одно, якими іменами названі вулиці наших міст, не все одно, чи домінуючим є для нас Шевченко, чи Пушкін. Не все одно, як це часто доводиться чути, кого ми вчимо у школі, не все одно, яке наше відношення до російської літератури. Ні! Це не все одно...

А коли все одно, то це значить, що все одно для нас, хто є ми самі! Це значить, що ми не нарід, не якась спільна збірна історична сила, а невиразна юрба, сіра маса, вічно принижена, без всяких ідеалів чернь".